

OTALIKNI TAN OLISH VA OTALIK FAKTINI BELGILASH O'RTASIDAGI HUQUQIY FARQLAR

Sh.Muhammadjonov

*Farg'ona davlat universiteti universiteti Huquq ta'limi
kafedrası o'qituvchisi
Shmuhammadjonov540@gmail.com*

Annotatsiya: Maqolada otalikni tan olish va otalik faktini belgilash tushunchalarining huquqiy mohiyati, ularning o'zaro farqlari hamda sud amaliyotida to'g'ri ajratishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, 1968 yil 1 oktyabrdan avval va keyin tug'ilgan bolalarga nisbatan otalikni belgilashning turlicha tartibi, bu institutlarning normativ-huquqiy asoslari va ularni qo'llashdagi amaliy masalalar tahlil qilinadi. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarorlari, amaldagi Fuqarolik protsessual kodeksi va Oila kodeksi normalari asosida otalikni aniqlash institutining evolyutsiyasi ham ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: otalik, otalikni tan olish, otalik faktini belgilash, sud amaliyoti, alohida ish yuritish, oila huquqi.

Oila institutining mustahkamligi, avvalo, bola va ota-onaning huquqiy maqomini aniq belgilash bilan chambarchas bog'liq. Shu bois, otalikni tan olish va otalik faktini belgilash masalalari O'zbekiston Respublikasining oila huquqi tizimida alohida o'rin tutadi. Mazkur institutlar nafaqat bola va ota o'rtasidagi biologik aloqani, balki huquqiy munosabatlarning yuzaga kelishini ham ta'minlaydi.

Biroq sud amaliyotida ushbu ikki institut — "otalikni tan olish" va "otalik faktini belgilash" o'rtasida yetarli darajada farq qilinmasligi holatlari kuzatilmoqda. Ayrim hollarda otalikni tan olganlik faktini bevosita otalik faktiga tenglashtirish natijasida noto'g'ri huquqiy baho berilishi, sud qarorlarining bekor qilinishiga sabab bo'lmoqda [1].

O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksida otalikni belgilash, tan olish va otalik faktini aniqlash tartibi belgilab berilgan. Xususan, Oila kodeksining 55-moddasida bolani otalik asosida tan olish tartibi, 57–58-moddalarda esa otalikni sud orqali belgilash asoslari ko'rsatilgan [2]. Shuningdek, Oliy sud Plenumi tomonidan 2011 yil 25 noyabrda qabul qilingan №8-sonli qaror sudlar uchun yo'riqnoma vazifasini o'taydi [3].

Otalikni tan olish — bu bolaning otasi tomonidan o'z farzandini tan olganlik to'g'risida berilgan ariza, e'tirof yoki boshqa dalillar bilan tasdiqlanadigan huquqiy harakatdir. Ushbu holat, asosan, bola tug'ilgan paytda yoki keyinchalik FHDYO organida ro'yxatdan o'tkazish orqali amalga oshiriladi.

Otalik faktini belgilash esa, bola otasining vafot etganligi sababli yoki boshqa sabablarga ko'ra otalikni tan olish imkoniyati bo'lmagan hollarda sud orqali otalikning mavjudligini aniqlashga qaratilgan institutdir [4].

Sud amaliyotida otalikni tan olish va otalik faktini belgilash o'rtasidagi farq, avvalo, bolaning tug'ilgan sanasiga bog'liq. 1968 yil 1 oktyabrdan keyin tug'ilgan bolalarga nisbatan otalik faktini belgilash talabi ko'rib chiqiladi, 1968 yil 1 oktyabrgacha tug'ilgan bolalarga nisbatan esa otalikni tan olganlik faktini belgilash talabi ko'rib chiqiladi.

Sudlar tomonidan ko'pincha "otalikni tan olganlik fakti"ni "otalik faktiga" tenglashtirish holatlari kuzatiladi. Bu esa bola tug'ilgan sanasi, dalillar to'plami va ish yurituv turining noto'g'ri aniqlanishiga olib keladi.

Otalikni tan olish va otalik faktini belgilash institutlari O'zbekiston oila huquqining ajralmas qismi bo'lib, ularning to'g'ri qo'llanilishi bolalar huquqlarining himoyasida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu ikki institut o'rtasidagi farqni sudlar to'g'ri ajrata olmasligi amaliyotda jiddiy xatoliklarga sabab bo'lmoqda. Shuning uchun sudlar Oliy sud Plenumi qarorlarining mazmunini to'liq qo'llashlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ismoilov S. Fuqarolik protsessi nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Yuridik adabiyotlar nashriyoti, 2023..

2. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2024.

3. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarori "Sudlar tomonidan otalikni belgilashga oid ishlarni ko'rishda qonunchilikning qo'llanilishi to'g'risida", 2011 yil 25 noyabr, №8

4. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2024.